

Інформаційна довідка
щодо проекту Закону України
«Про внесення змін до статті 284 Кримінального кодексу України щодо
відповідальності капітанів суден за ненадання допомоги людям, які
зазнають або зазнали лиха»
*(реєстр. № 13644 від 15.08.2025)**

***Анотація.** В інформаційній довідці розглянуто питання кримінальної відповідальності за ненадання допомоги особам, які зазнають лиха на морі або на інших водних шляхах, у контексті законопроекту (реєстр. № 13644 від 15.08.2025) (далі – законопроект). За результатами аналізу визначено ризики законопроекту.*

***Ключові слова:** капітан судна, лихо, допомога, небезпека, кримінальна відповідальність, штраф.*

Вступна частина. Забезпечення належного рівня охорони життя та безпеки осіб, які перебувають на морському та внутрішньому водному транспорті, є ключовим елементом виконання Україною своїх міжнародних зобов'язань у сфері судноплавства, а також складовою реалізації принципу верховенства права в частині захисту права на життя. Сучасний міжнародно-правовий порядок, зокрема положення Міжнародної конвенції про охорону людського життя на морі 1974 року, передбачає чітке зобов'язання капітанів суден, за наявності у них відповідної можливості, надавати допомогу особам, які зазнають лиха на морі, незалежно від джерела отримання інформації про таке лихо, національної належності чи статусу таких осіб або обставин, в яких вони знаходяться.

Відсутність або ненадання необхідної допомоги особам, які зазнають лиха, може призвести до тяжких наслідків для життя та здоров'я постраждалих, а також створити ризики для безпеки самого судна і його екіпажу. У зв'язку з цим важливо, щоб кримінально-правові норми, що регламентують відповідальність за такі дії чи бездіяльність, відповідали сучасним міжнародним стандартам та практикам, а також були адаптовані до національного законодавства.

Метою законопроекту є приведення диспозиції статті 284 Кримінального кодексу України у відповідність до міжнародних договорів та законів України.

Законопроектом пропонується внесення змін до статті змін до статті 284 Кримінального кодексу України.

З огляду на викладені в законопроекті пропозиції, вважаємо за доцільне зазначити таке.

Основна частина. Законопроектом пропонується внести зміни до статті 284 Кримінального кодексу України (далі – ККУ), які передбачають:

1) встановлення кримінальної відповідальності за ненадання допомоги капітаном судна особам, які зазнають лиха на морі або на інших водних шляхах, у разі отримання з будь-якого джерела відповідного повідомлення, якщо він мав можливість надати таку допомогу без серйозної небезпеки для свого судна і осіб, що перебувають на його борту;

2) встановлення за кримінальне правопорушення, передбачене статтею 284 ККУ, основного альтернативного покарання у виді штрафу від однієї тисячі до трьох тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або виправних робіт на строк до двох років, або арешту на строк до шести місяців, або обмеження волі на строк до двох років.

Слід зауважити, що назва статті 284 ККУ у редакції законопроекту не узгоджується з диспозицією, що встановлює кримінальну відповідальність за ненадання допомоги особам, які зазнають лиха на морі або на інших водних шляхах, виключно для капітана судна. Рекомендуємо внести зміни до назви статті 284 ККУ у редакції законопроекту з уточненням суб'єкта кримінального правопорушення та викласти її у такій редакції: «Ненадання допомоги капітаном судна особам, які зазнають лиха на морі або на інших водних шляхах».

Запропоноване у законопроекті збільшення основного альтернативного покарання у виді штрафу до рівня від однієї тисячі до трьох тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян не супроводжується належним обґрунтуванням. Зокрема, до законопроекту не додано судову практику розгляду справ щодо порушення статті 284 ККУ та відповідні статистичні дані. При цьому, варто зазначити, що посилення відповідальності за те чи інше кримінальне правопорушення не гарантує безумовне забезпечення дотримання правопорядку, зміцнення законності та запобігання правопорушенням у майбутньому.

Крім того, внесення точкових змін до законодавства, зокрема шляхом підвищення штрафів за окремі правопорушення, може викликати правову нестабільність через відсутність цілісного та системного підходу до нормотворчості. При цьому розміри штрафів повинні відповідати ступеню суспільної шкідливості правопорушення, його поширеності, конкретним обставинам вчинення, а також негативним наслідкам.

Реалізація норм законопроекту може призвести до збільшення дохідної частини Державного бюджету за рахунок надходжень від сплати штрафів. Згідно пункту 23 частини другої статті 29 Бюджетного кодексу України до доходів загального фонду Державного бюджету України відносяться, зокрема, кошти від санкцій (штрафи, пеня тощо), що застосовуються відповідно до закону. Відповідно законопроект має опосередкований вплив на показники Державного бюджету. Усупереч частині першій статті 27 Бюджетного кодексу України та частині третій статті 91 Регламенту Верховної Ради України суб'єкт права законодавчої ініціативи не додав необхідне фінансово-економічне обґрунтування (включаючи відповідні розрахунки).

Положення щодо набрання чинності законопроекту не враховують приписів Конституційного Суду України, викладених у Рішенні від 15 квітня 2020 року № 2-р(П)/2020, де зазначено, що відповідно до принципу верховенства права важливо передбачити розумний часовий проміжок між офіційним оприлюдненням закону й набранням ним чинності.

Висновок. У рамках удосконалення основних засад державної політики у сфері попередження та протидії кримінальним правопорушенням проти безпеки руху та експлуатації транспорту доцільним є доопрацювання законопроекту в частині узгодження запропонованих штрафів. При цьому варто наголосити, що чинний ККУ потребує комплексного, а не точкового підходу до визначення

розмірів штрафів. Також необхідно враховувати рівень суспільної небезпеки правопорушення, статистичні дані, судову практику та бюджетні наслідки запропонованих змін. Крім того, рекомендується внести зміни до назви статті 284 ККУ у редакції законопроекту з метою її узгодження з диспозицією, що сприятиме більшій юридичній визначеності та узгодженості правових норм.

*Дослідницька служба
Верховної Ради України*

** Цей документ підготовлений Дослідницькою службою Верховної Ради України як довідковий інформаційно-аналітичний матеріал. Інформація та позиції, викладені в документі, не є офіційною позицією Верховної Ради України, її органів або посадових осіб. Цей документ може бути цитований, відтворений та перекладений для некомерційних цілей за умови відповідного посилання на джерело.*